

7. **Репресовані педагоги.** 41 педагога (13%) було фізично знищено (розстріляно або доведено до смерті в радянських концтаборах) під час репресій в СРСР. Педагогів, які зазнали гонінь і переслідувань, значно більше.

Зазначимо, що показники подано станом на листопад 2024 р. Оскільки робота над словником триває, у його фінальному варіанті можливі їх незначні корегування, передусім щодо кількості персоналій. Перспективним бачимо визначення інших кількісних показників. Наприклад, цікавими будуть показники загальної кількості публікацій, поданих після біографічних статей (праць педагогів і літератури про них), кількості педагогів, які мали науковий ступінь, та ін., але здійснити коректні підрахунки можна буде лише після завершення роботи над словником.

Список використаних джерел

1. Березівська Л. Д. Енциклопедичний біографічний словник як форма представлення колективного портрета педагогів України (друга половина XIX – початок XXI ст.): критерії та підходи. *Biography. Біографіка. Біографістика* : зб. пр. Ін-ту біогр. дослідж. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2023. Вип. 2. С. 158–162. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/737020/> (дата звернення: 16.10.2024).

2. Березівська Л. Д. [Біографічна довідка про І. Ткаченка як складник енциклопедичного словника «Педагоги України \(друга половина XIX–початок XXI ст.\)»](#). *Трудове виховання учнів у контексті реалізації ідей концепції «Нова українська школа»* : зб. матеріалів Всеукр. круглого столу, присвяч. 105-й річниці від дня народж. Івана Ткаченка, 6 лют. 2024 р., Кропивницький / Пед. музей України НАПН України, Кіровогр. обл. ін-т післядиплом. пед. освіти ім. Василя Сухомлинського. Кропивницький, 2024. С. 6–9. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/739605/> (дата звернення: 16.10.2024).

3. Міхно О. П. Довідково-допоміжний апарат енциклопедичного біографічного словника «Педагоги України (друга половина XIX – початок XXI ст.)». *Інформаційне забезпечення сфери освіти та науки України в умовах воєнного стану* : матеріали звіт. наук.-практ. конф. Держ. наук.-пед. б-ки України ім. В. О. Сухомлинського за результатами наук. дослідж. у 2023 р., 18 груд. 2023 р., Київ / НАПН України, Від-ня філософії освіти, заг. та дошк. педагогіки, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Вінниця, 2023. С. 32–36. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/738638/> (дата звернення: 16.10.2024).

4. Міхно О. П. Освітняни-краєзнавці в енциклопедичному біографічному словнику «Педагоги України»: Костянтин Зіньківський (1873–1959). *Педагогічне краєзнавство крізь призму історико-культурних явищ та процесів в Україні* : зб. матеріалів Всеукр. наук.-практ. конф. (Умань, 21 листоп. 2023 р.) / Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини та ін. Умань, 2023. С. 17–19. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/737959/> (дата звернення: 16.10.2024).

ВАСИЛЬ СУХОМЛИНСЬКИЙ – РЕДАКТОР РУБРИКИ «ПЕДАГОГІЧНІ БЕСІДИ» В ГАЗЕТІ «ПРАВДА УКРАЇНИ»

*О. В. Сухомлинська, доктор педагогічних наук, професор,
дійсний член НАПН України, головний науковий співробітник
сектору сухомлиністики відділу педагогічного
джерелознавства та біографістики*

Постать і творчість Василя Сухомлинського досліджували багато науковців і практиків упродовж десятиліть, про що свідчать бібліографічні

довідники, в яких найбільш повно зібрано відповідні інформаційні матеріали [1] [2]. Аналіз цих видань показує, що практично поза увагою дослідників залишилася його діяльність як редактора-рецензента статей на педагогічну тематику, що їх різні автори надсилали до газети «Правда України» – видання, що виходило в Києві російською мовою. Отже, розглянемо цей факт, спираючись на епістолярну спадщину педагога.

3 червня 1968 р. редколегія газети «Правда України» започаткувала рубрику «Педагогічні бесіди», зазначивши, що матеріали, які тут друкуватимуть, публікуватимуться за редакцією членів-кореспондентів Академії педагогічних наук СРСР В. Сухомлинського і В. Чепелева¹.

Відповідальним за цю рубрику від газети став Олег Севастьянович Курін. Вчителі, науковці, батьки надсилали до газети матеріали, в яких порушували актуальні питання навчання і виховання дітей і молоді. О. Курін пересилав їх В. Сухомлинському на фахову оцінку. Педагог переглядав статті, аналізував і давав «добро» на публікацію. Листи В. Сухомлинського до О. Куріна (а їх 12), зберігаються в Педагогічно-меморіальному музеї В. О. Сухомлинського (с. Павлиш, Кіровоградщина). Саме вони й стали предметом нашого інформаційного повідомлення.

Аналіз листів педагога до О. Куріна показав, що до такої роботи – редактора-рецензента – педагог ставився серйозно і відповідально. Він рецензував рукописи, які потім з'являлися на сторінках газети, але попередньо про них йшлося у листах (Од. зберіг. 13129, 14004, 13127, 14010). Ми пізніше віднайшли ці газетні публікації: педагогів В. Онищука «Здібності, як їх розвивати» (Правда України, 1968, 16 червня); М. Ніженського «Ідеал виховання» (Правда України, 1968, 11 вересня); психологів В. Трошихіна, Ю. Віленського «Темперамент, емоції, особистість» (Правда України, 1970, 11 червня); вчительки Л. Островської «Батьківська любов» (Правда України, 1970, 12 серпня) тощо.

Як людина творча, В. Сухомлинський виходив за межі простого рецензування, а намагався вплинути на формування редакційної політики газети. На додаток до рубрики «Педагогічні бесіди» запропонував ввести нову – «Світ людини». 17 грудня 1970 р. він писав О. Куріну: «Я вже протягом кількох місяців уважно читаю номер за номером «Правду України» і доводжу висновку, що газета мало уваги приділяє питанням культури, етики, моральності, – одним словом, усьому тому, що я вкладаю в поняття світ людини (підкреслення автора). Хотілося б, щоб цим питанням приділялося більше уваги» [3]. Коли редактор не відгукнувся на цю пропозицію, педагог все ж наполягає: «Ви жодного слова не пишете про тематику, яку я запропонував для рубрики «Світ людини». Або цей задум відпадає? Мені здається, що рубрика дала б багато читачам; збагатилася б і газета» [4]. 11 липня 1970 р. нова рубрика відкрилася статтею В. Сухомлинського «Ми продовжуємо себе в

¹ Василь Іванович Чепелєв(1918–2000) – кандидат педагогічних наук, професор, фахівець в галузі освіти дорослих; у 1964–71 рр. – директор Науково-дослідного інституту педагогіки УРСР (нині Інститут педагогіки НАПН України).

дітях» [5]. А коли вона з'явилася, то зазначив, що «надзвичайно важливо, щоб усе подавалося крізь призму етики» [6].

Статтю директора середньої школи на Кіровоградщині М. Кодака «Твій родовід» В. Сухомлинський спочатку замислював для рубрики «Світ людини», але вагався: «Мені здається, що статтю М. Кодака треба опублікувати все ж у «Педагогічних бесідах». Для «Світу людини» вона бідна, тут лише натяки на речі, які мають стати предметом глибоких роздумів. Стаття про родовід, про честь роду (підкреслення автора) має бути гарячою, пристрасною. Це одна з вузлових проблем патріотичного виховання в сім'ї» [7]. Статтю М. Кодака опубліковано 4 вересня 1970 р. у рубриці «Педагогічні бесіди».

Співпраця редколегії газети і В. Сухомлинського не була довготривалою, але залишила слід і в біографії педагога, і в історії газети. Симптоматично, що після смерті В. Сухомлинського матеріали рубрики «Педагогічні бесіди» редагував Григорій Силович Костюк, 125-річчя від дня народження якого ми відзначаємо цьогогоріч.

Список використаних джерел

1. Василь Олександрович Сухомлинський: до 100-річчя від дня народження : біобібліогр. покажч. / НАПН України, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського ; упоряд.: О. В. Сухомлинська, Л. Д. Березівська, Л. І. Страйгородська та ін. ; наук. консультант О. В. Сухомлинська ; наук. ред. Л. Д. Березівська ; бібліогр. ред. Є. Ф. Демида. Вінниця : Твори, 2018. 395 с. URL: <http://surl.li/mcjlh>
2. Міжнародні та всеукраїнські педагогічні читання «Василь Сухомлинський у діалозі з сучасністю» (1993–2020) : наук.-допом. бібліогр. покажч. Вінниця : ТВОРИ, 2022 457 с.
3. Педагогічно-меморіальний музей В. О. Сухомлинського, од. зберіг. 14009.
4. Педагогічно-меморіальний музей В. О. Сухомлинського, од. зберіг. 14004.
5. V. Sukhomlins'kiy. My prodolzhayem sebya v detyakh. *Pravda Ukrainy*. 1970. 11 iyulya.
6. Педагогічно-меморіальний музей В. О. Сухомлинського, од. зберіг. 13992.
7. Педагогічно-меморіальний музей В. О. Сухомлинського, од. зберіг. 13993.

ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИЙ БІОГРАФІЧНИЙ СЛОВНИК «ПЕДАГОГИ УКРАЇНИ»: ВІДОБРАЖЕННЯ РЕПРЕСИВНИХ ЗАХОДІВ ВЛАДИ ЩОДО НАЦІОНАЛЬНО СВІДОМИХ ОСВІТЯН

Н. Б. Антонець, кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, старший науковий співробітник відділу педагогічного джерелознавства та біографістики

Для наповнення енциклопедичного біографічного словника «Педагоги України (друга половина ХІХ – початок ХХІ ст.)», що є складником загальної теми «Педагогічна біографіка в інформаційному освітньо-науковому просторі України» відділу педагогічного джерелознавства та біографістики (науковий керівник теми доктор педагогічних наук Л. Д. Березівська), обрано досить великий хронологічний проміжок – майже два століття. Фактично він охоплює